

*Harf İnkılabı'nın Türk Millî Basımına Yansıması(1928 – 1929)**

Mustafa SAMUR**

Öğr. Gör., Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak

E-Mail: mustafasamur@beun.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-1893-8086

Adnan SOFUOĞLU

Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara

E-Mail: adnans@hacettepe.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-6967-5482

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 25.09.2021 Kabul Tarihi / Accepted: 16.02.2022

ÖZ

SAMUR, Mustafa; SOFUOĞLU, Adnan, **Harf İnkılabı'nın Türk Millî Basımına Yansıması(1928 – 1929)**, CTAD, Yıl 18, Sayı 35 (Bahar 2022), s. 395-423.

Türk Harfleri Kanunu, 1 Kasım 1928 yılında TBMM tarafından kabul edilmiş ve 3 Kasım 1928 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe

---

* Bu çalışma, hazırlanmakta olan “Türk Millî Basımında Siyasi ve Sosyo-Kültürel Alandaki İnkılaplar (1928-1938)” adlı doktora tez çalışmasının (Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü) bir bölümünden üretilmiştir.

** Corresponding author / Sorumlu Yazar

girmiştir. Böylece Latin esaslı harfler Türk diline uygun hale getirilmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın bu süreci yakından takip ettiği ve alfabe sorununu sistemli bir şekilde çalışmaya karar verdiği görülmektedir. Bu amaçla Dil Encümenliği ve Alfabe Komisyonu kurulmuştur. Harf İnkılabı'nı etkili ve yaygın bir hale getirmek için devlet, basınla birlikte çalışmıştır. Kuşkusuz bu dönemin en önemli kitle iletişim aracı olan gazeteler, yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Bu çalışmada da Türk millî basınında önemli bir yere sahip olan Hâkimiyeti Milliye, İktidar, Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde "Harf İnkılabı" ile ilgili çıkan haberler taranmıştır. Bu gazetelerde köşe yazısı bulunan Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Yunus Nabi ve Mahmut Bey gibi dönemin etkin kalemlerinin yazıları da tespit edilmiştir. Bu çalışma, giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar geçen sürede alfabe tartışmalarına yer verilmiştir. Diğer bölümlerde ise sırasıyla; ilgili gazetelerdeki köşe yazarlarının Harf İnkılabı görüşleri, Harf İnkılabı ile ilgili çıkan haber ve demeçler, Harf İnkılabı ile ilgili siyasilerin söylemleri yer almaktadır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Ek olarak, alan yazınlarından, arşiv vesikalarından, zabıt ceridelerinden, hatıratlardan ve süreli yayınlardan yararlanılmıştır. Sonuç olarak, Harf İnkılabı'nın gerçekleşme aşamaları, topluma yansımaları, bürokrasinin tutumu Türk basınına bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Basını, Harf İnkılabı, Dil Encümenliği, İktidar, Köşe Yazarları.

ABSTRACT

SAMUR, Mustafa; SOFUOĞLU, Adnan, **Reflection of the Alphabet Reform on the Turkish National Press (1928 – 1929)**, CTAD, Year 18, Issue 35 (Spring 2022), pp. 395-423.

The Turkish Alphabet Law was adopted by the Grand National Assembly of Turkey on November 1, 1928 and entered into force by being published in the Official Gazette on November 3, 1928. Therefore, Latin based letters were adapted to the Turkish language. It is seen that Atatürk followed this process closely and decided to study on the alphabet problem in a systematic way. For this purpose, Language Committee and Alphabet Commission were established. The state interoperated with the press to make the alphabet reform effective and widespread. Definitely, the newspapers that were the most important mass media means of this period were used intensively. In this study, the news about the "Alphabet Reform" in the newspapers namely Hâkimiyeti Milliye, İktidar, Cumhuriyet and Milliyet, which had an important place in the Turkish national press,

were examined. The columns of influential writers of the period such as Yakup Kadri, Falih Rıfki, Yunus Nabi and Mahmut Bey were also determined. This study consists of an introduction and three main parts. In the introduction, the alphabet discussions from the Ottoman Empire to the Republic of Turkey are included. In other sections, the views of the columnists about the alphabet reform in the related newspapers, the news and statements concerning the alphabet reform, and the discourses of the politicians regarding the alphabet reform are included respectively. In this study, document analysis technique, one of the qualitative research methods, is used. In addition, field literature, archive documents, minutes, memoirs and periodicals are used. As a result, the realization stages of the alphabet reform, its reflections on the society, the attitude of the bureaucracy are evaluated from the perspective of the Turkish press.

Keywords: Turkish Press, Alphabet Reform, Language Committee, Government, Columnists.

Giriş

Türkler Orta Asya'da Kök-Türk alfabesini kullandıkları gibi yerleşik hayata geçişle birlikte Uygur alfabesini de kullanmışlardır. Ayrıca geniş bir coğrafyada hüküm süren Türkler farklı zamanlarda değişik alfabelerle de tanışmışlardır.¹

Türklerin İslamiyet'le tanışmasıyla alfabeleri değişmiş ve Arap alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Fakat 19. yüzyılın ortalarından itibaren bu alfabenin öncelikle iyileştirilmesine daha sonra ise değişmesi ya da kaldırılmasına yönelik tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmaların, Osmanlı İmparatorluğunda farklı zamanlarda gündeme geldiği görülmektedir. Bu tartışmalardan ilkinin, 1851 yılında Ahmet Cevdet Paşa Türkçe sesler için yeni bir yazım gerektiği ileri sürülerek gündeme getirmiştir.² Münif Paşa, alfabe konusu ikinci kez Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'de dile getirilmiş ve Arap harfleriyle okuma yazma zorluğundan bahsetmiştir.³ 1863 yılında harf meselesi üçüncü kez Azerbaycanlı gazeteci Mirza Feth Ali Ahundzade tarafından tekrar gündeme getirilmiştir. Fakat Mirza Bey'in bu önerisi Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'de kabul edilmemiştir.⁴ Bu tartışmaların dördüncüsü ise Celal Nuri (İleri) tarafından

¹ Talat Tekin, *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*, Simurg Yayıncılık, Ankara, 1997, s. 7.

² M. Şakir Ülkütaşır, *Atatürk ve Harf Devrimi*, *Atatürk Kültür*, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, s. 20.

³ Aynı yer.

⁴ Mustafa Canpolat, "Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi", *Harf Devrimi'nin 50.Yılı Sempozyumu*, Ankara, 1991, s. 54.

gündeme taşınmıştır. Celal Nuri Bey, kullanılan harflerin yetersizliğinden ve Latin harflerinin Türk diline daha uygun olduğundan bahsetmiştir.⁵ Alfabe yönelik yapılan tartışmaların beşincisi ise 1908'deki Manastır Kongresi'nde yaşanmıştır. Bu kongrede Arnavutların, Latin alfabesini merkezileştiren önerileri Şeyhülislam tarafından uygun bulunmamıştır.⁶

Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte imla ve harf alanında birtakım kolaylıklar sağlamak ve düzensiz olan imlanın giderilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Maarif Nazırı Şükrü Paşa, alfabenin iyileştirilmesi için Sarf, İmla, Lügat ve Istilahat-ı İlmiye Encümenleri adıyla dört tane encümenlik kurmuştur.⁷ Ayrıca bu dönemde Dr. Milaslı İsmail Hakkı Bey tarafından Arap harflerinin ıslahına yönelik üç tane cemiyet kurulmuştur. Bunlardan ilki "*Ta'mim-i Maarif ve İslâh-ı Hurûf Cemiyeti*" adıyla kurulmuştur. Bu cemiyet özellikle ilköğretimin yaygınlaşmamasının sebebi olarak harflerin birleşik yazılmasını ileri sürmüştür. Bundan dolayı harflerin ayrı yazılması ve sesli harflerin kullanılması gerektiğini dile getirmiştir.⁸ Bu cemiyetlerden ikincisi "*İslah-ı Huruf Cemiyeti*" adıyla kurulurken cemiyet 16 Şubat 1911'de ilk toplantısını Darülfünun Konferans Salonu'nda gerçekleştirmiştir. Toplantının ana konusunu; eğitim sisteminde ve ilim alanında ilerlemenin gerçekleşmesi için Arap harflerinin ıslahı ya da Latin harflerinin kabul edilmesi oluşturmuştur. Bu düşünce ve görüşler cemiyetin yayın organı "*Yeni Yazı*" gazetesinde yayınlanmıştır.⁹ Bu süreçte Arap harflerinin ıslahı için oluşturulan son cemiyet ise "*Yeni Yazı Öğretme Derneği*"

⁵ Celal Nuri, *Tarih-i Tedenniyat-ı Osmaniyeh* adlı eserinin "Edebiyat Meselesi" başlığı görüşlerini şöyle ifade dile getirmiştir: "Harflerimiz berbatdır. Bu harflerle biz işimizi göremeyiz. Bunlar nakafidir. ... Bu harfleri ve bunlarla yazılmış ibarati avam subuletle öğrenemiyor. Bunlar gayri tabii şeylerdir. Bunlar terakkiyata mani oluyor. Abalide tahsil ve tenevür bâbışını söndürüyor. Annm için hurufu ıslah gibi boş vâhi tedabire müracaat edeceğimiz bir saat emel, kemal-i cesaretle Latin harflerini kabul etmeliyiz. Latin harfleri, hem pek tabii, hem de Türkçe lisanının tabirine Arapça harflerinden daha müsaittir. Bu harflerin kabul edilmemesi için serd olunabilecek veya olunan itirazat o kadar adidir ki münakaşasına bile tenezzül etmeyiz"; bk. Cemal Avcı, "Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri", *Akdeniz Üniversitesi Akdeniz İnsan Bilimler Dergisi*, 2013, Cilt 3, Sayı 1, s. 45.

⁶ Şeyhülislam, "*Latin harflerinin kabulüne ve bunlarla İlam memleketlerinde tedarisat yapılmasına asla cevaz-ı şer'i olmayacağı*" şeklinde fetva vermiştir; bk. Bilal Şimşir, *Türk Yazı Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s. 38-43.

⁷ Ülkütaşır, *age.*, s. 22.

⁸ Muhammet Erat, Osmanlı'da Alfabe Tartışmaları, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 15, Haz. Hasan Celal Güzel – Osman Karatay, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 158.; Azmi Ömer, *Harflerin Değişmesi Münaşebetiyle Eski ve Yeni Harfler Hakkında Bazı Mütalaalar*, Ahmed İhsan Matbaası, İstanbul, 1928, s. 33-34.; Taner Aslan, "İkinci Meşrutiyet Düşüncesinin Cumhuriyet'e Tesirleri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 21, Ağustos 2008, s. 359; *Ta'mim-i Maarif ve İslâh-ı Hurûf Cemiyeti'nin Nizamnamesi*, Arşak Garoyan Matbaası, İstanbul, 1327.

⁹ Erat, *agm.*, s. 158.

adıyla kurulmuştur. Bu dernek Arap harflerinin ıslahı ve sesli harflerin gerekliliğine dair görüşler ortaya atmıştır.¹⁰ Alfabe üzerine yapılan tartışmalara, II. Meşrutiyet dönemi yazarlarının da katıldığı görülmektedir. Bu yazarlardan Hüseyin Cahit, Celal Nuri, Abdullah Cevdet ve Kılıçzade Hakkı Bey alfabenin ıslahı yerine köklü bir değişikliği savunmuşlardır.¹¹ Buna karşın, Dr. Milaslı İsmail Hakkı, Süleyman Nazif, Recaizade Mahmut Ekrem Bey gibi dönemin önemli kişileri, alfabe konusunda bir ıslahatın daha yararlı olacağını savunmuşlardır.¹² Bu tartışmalara, Harbiye Nazırı Enver Paşa da katılarak “*Huruf-u Munfasıla*” adıyla askerî yazışmalarda standart bir yazı oluşturmak için birtakım girişimlerde bulunmuştur. Enver Paşa, 1914 yılında “*Ordu Elifbası*” ya da “*Enveriye Lisanı*” adıyla tarihe geçen uygulamasında Arap yazısındaki harflerin ayrı yazılmasını ve yazıdaki sessiz harflerin arasına da sesli harflerin konulmasını öngörmüştür.¹³ Enver Paşa, askerî makamlarda ve telgraf haberleşmesinde bu yazının kullanılmasını emretmiştir.¹⁴

II. Meşrutiyet Dönemi'nde alfabe konusunun, Latin harflerini savunanlar ve Arap harflerini savunanlar şeklinde ikiye ayrıldığı görülürken¹⁵ Millî Mücadele Dönemi'nde de bu sürecin devam ettiği görülmektedir. Mustafa Kemal Paşa, Erzurum Kongresi sırasında Mazhar Müfit Kansu'ya ileride yapılacak işleri ifade ederken alfabe değişikliğinden de söz etmiştir.¹⁶ İzmir'deki Türkiye İktisat Kongresi'nde ise alfabe tartışmalarının yeniden yaşandığı ve kongre başkanı Kazım Karabekir Paşa'nın ise alfabe değişikliğiyle ilgili olarak kütüphanelerdeki kitaplarımızın, tarihimizin, yazılarımızın yok olacağını ve Avrupalıların ellerine silah vereceğimizi belirterek alfabe değişikliğine karşı olduğunu vurgulamıştır.¹⁷

¹⁰ Azmi Ömer, *age.*, s. 33-34.

¹¹ Erat, *agm.*, s. 158.

¹² Yasemin Doğaner, “Yeni Türk Harflerinin Türk Basınındaki Yankıları”, *80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu*, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 388.

¹³ Hüseyin Sadoğlu, *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul, 2003, s. 220.

¹⁴ Muhammed Sarı - Hatice Gedik, “Türkiye’de Harf Devrimi Öncesinde Basına Yansıyan Görüşler”, *Turkish Studies*, Cilt 9, Sayı 7, 2014, s. 493, Ali Seydi, *Latin Hurufu Lisanımızda Kabil-i Tatbik midir?*, İkdam Matbaası, İstanbul, 1340, s. 24.

¹⁵ H. Seçkin Çelik, “Harf İnkılabından Önce Alfabe Tartışmalarında Üç Farklı Görüş”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, Cilt 22, Sayı 22, 2018, s. 17-40.

¹⁶ M. Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber Cilt 1*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1966, s. 131.

¹⁷ “... Bizim kütüphanelerimizi dolduran mukaddes kitaplarımız, tarihlerimizi, yazılarımız, binlerce cilt eserlerimiz bu lisanla yazılmış iken büsbütün başka bir şekilde olan hurufu kabul ettiğimiz gün en büyük felakete maruz kalacağız. Ve böylece derhal Avrupa'nın eline güzel bir silah vermiş olacağız. Bunlar alem-i

24 Şubat 1924'te Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi görüşülürken, İzmir Milletvekili Şükrü Bey, harf tartışmalarını meclise taşımıştır. Şükrü Bey, eğitim sisteminin gelişmesi için yapılan ıslahatlara rağmen Türk milletinin okuma yazmayı istenilen ölçüde bilmemesinden yakınmıştır.¹⁸ Bu tartışmanın ardından 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu kabul edilmesiyle yeni harfler meselesi tekrar gündeme gelmiştir.¹⁹ 1926 yılına gelindiğinde, Bakû Türkoloji Kongresi'nde alfabe tartışması tekrar yaşanmış ve Latin harflere geçiş Türklerin kendilerine bırakılmıştır.²⁰ Bu durum doğal olarak Türkiye'de alfabe meselesinin yeniden gündem olmasına yol açmıştır. 1927 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası II. Kurultayı'nda İsmet Paşa, alfabe meselesini kurultaya taşımıştır. 1928 yılında ise Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, Türk Ocağı'nda yaptığı konuşmasında, mensubu olduğu Türk milletinin bir gün güzel dilini Latin harflerini kullanarak kendisini ifade edeceğini dile getirmiştir.²¹

Netice itibarıyla, Mustafa Kemal Paşa, alfabe konusunu tam anlamıyla araştırmak ve bu tartışmaları sonlandırmak amacıyla 23 Mayıs 1928'de Dil Heyeti'nin kurulmasına karar vermiştir.²² Bu heyet, "*Dil Encümeni*" ve "*Alfabe Encümeni*" olarak ikiye ayrılarak çalışmalarını yürütmüştür.²³ Harf İnkılabı'nın Türk milleti üzerindeki etkisi ve kapsamı düşünüldüğünde yoğun bir ön çalışma

---

İslam'a diyebileceklerdir ki, Türkler ecnebi yazısını kabul etmişler ve Hristiyan olmuşlardır"; Sarı - Gedik, agm., s. 490; *Hâkimiyet-i Millîye*, 5 Mart 1923.

¹⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC)*, II. Dönem, Cilt 6, Türkiye Büyük Millet Meclisi Matbaası, Ankara, 1961-1977, s. 48.

¹⁹ Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 49.

²⁰ Kâmil Veli Nerimanoglu, "1926-I. Bakû Türkoloji Kurultayı ve Atatürk'ün Harf Devrimi" *80.Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu*, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 109-113.

²¹ Rekin Ertem, *Edibe'den Alfabe'ye, Türkiye'de Harf ve Yazı Meselesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1991, s. 207.

²² Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, Cilt 5, Eser Matbaası, İstanbul, 1977, s. 1760-1761.

²³ Dil Heyeti üyelerinin isimleri şunlardır: Mardin Mebusu Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Afyon Mebusu Ruşen Eşref (Ünaydın), Bolu Mebusu Falih Rıfki (Atay), Talim Terbiye Kurulu Başkanı Mehmet Emin (Erişirgil), Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi Mehmet İhsan (Sungu), Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi Avni (Başman), Darülfünun Müderrisi Rağıp Hulusi (Özdem, Darülfünun Müderrisi Ahmet Cevat (Emre), Hariciye Vekâleti Mensubu İbrahim Osman (Grantay) ile birlikte daha sonra bu encüme Celal Sahir (Erozan), İbrahim Necmi (Dilmen), Ahmet Rasim, İsmail Hikmet (Ertaylan) ve Fazıl Ahmet (Aykaç) Beyler de dâhil edilmiştir; bk. Fahri Kılıç, "Yeni Türk Alfabesinin Kabulünde Dil Heyetinin Yürüttüğü Çalışmalar" *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Yıl 16, Sayı 32, Güz 2020, s. 803.; T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30. 18.1.1/29.032. 20, 23.5.1928.

gerektirdiği görülmektedir.²⁴ Dil Heyeti üyesi olan Falih Rıfkı Bey, 1 Ağustos 1928 tarihinde Dolmabahçe Sarayı'nda Mustafa Kemal Paşa'ya Dil Heyeti'nin oluşturduğu raporu sunmuş ve Paşa'nın konuyla ilgili olarak düşüncesini şöyle dile getirmiştir:²⁵

“Tasariyı Dolmabahçe Sarayı'nda Mustafa Kemal'e götürdüm. Uzun uzadıya inceledi ve bana;

-Yeni yazıyı ne kadar zamanda mekteplere ve halka mal etmeyi düşünüyorsunuz? diye sordu.

-Arkadaşlar beş ile on beş yıl arasında bir mühlet düşünmektedirler. İlkokullarda ilk yıllarda iki alfabe birlikte okunmalı, gazeteler yarım sütundan başlayarak yavaş yavaş bütün metni yeni yazıya çevirmeli diyorlar. Bununla beraber bir mühlet tespit etmek ve tatbik şekillerini tayin etmek komisyonun vazifesi değildi, cevabımı verdim.

-Ya üç ayda, ya da hiçbir zaman! dedi.

-Üç ayda mı? Yüzüne bakakalmıştım.

-Çocuğum! dedi. Gazetelerde beş yıl sonra yalnız yarım sütun mu eski yazı kalacak? Herkes o yarım sütünü okur. Beş yıl içinde harp gibi bir buhran çıkarsa bizim yazı da Enver Yazısı'nın akıbetine uğrar.”

1 Kasım 1928'de TBMM'de açılış konuşmasında Mustafa Kemal Paşa, yeni alfabe tartışmalarını gündeme taşıyarak Türk milletinin her şeyden önce kolay bir okuma yazma anahtarına ulaşması gerektiğini vurgulamış ve bu okuma yazma anahtarının ise Latin esasına dayalı Türk alfabesi olduğunu belirtmiştir. Yeni Türk alfabesinin Türk diline çok uygun olduğunu ve yeni Türk alfabesiyle, şehirlerde ve köylerde herkesin kolayca okuyup yazabileceğini dile getirmiştir.²⁶ Bu konuşmadan sonra, Erzincan Mebusu Saffet, Tekirdağ Mebusu Cemil ve Afyon Mebusu Ali Beylerin imzasıyla, “*Okuma yazmanın kolaylıkla halk kütlesine yayılmasını ve lisanın istiklâlini temin eyleyecek olan Harf İnkılabı'nın vücuda getireceği mes'ut neticeye muhakkak nazır ile bakan hükümet, merbut kanun lâhıyasını teklif eylemektedir*”. Şeklinde önerge sunulmuştur.²⁷ Kanun teklifi görüşülürken kürsüye gelen Başbakan İsmet İnönü, yeni Türk harfleriyle birlikte büyük Türk milletinin cehaletten kurtulacağını ve okuma yazmayı daha kolay öğreneceğini vurgulamıştır. Başbakan, hükümetin Türk halkına yeni harfleri öğretmek için Millet Mektepleri'nin açılacağını ve yeni harflerle Türk milletinin fikri hayatında

²⁴ Fahri Kılıç, “Yeni Türk Alfabesinin Yaygın Eğitim Yoluyla Öğretilmesi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 61, Güz 2017, s. 207-248.

²⁵ Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, Bateş Yayınlar, İstanbul, 1980, s. 440.

²⁶ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*, Cilt I (1906-1938), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1997, s. 377-378.

²⁷ *TBMM Zabut Ceridesi*, Cilt V, Devre III, Sene II, 1 Teşrinisani 1928.

yeni bir devrin başlayacağını dile getirmiştir.²⁸ İsmet Paşa'nın sonra söz alan Konya Milletvekili Refik Bey, Türk harflerine ait kanun müzakeresinin yapıldığını bu günün Meclis'in tarihinde önemli bir gün olduğunu ve yeni Türk harfleriyle hiç okuma ve yazma bilmeyen gençlerin hatta ihtiyarların kısa sürede yeni harflerle okuyup yazacağını aktarmıştır. Yeni Türk harflerinin kabulü ile ilgili olarak konuşan son kişi ise Şarkikarahisar Milletvekili Emin Bey'dir. Emin Bey, Türk milletinin ilk önce Anadolu'dan düşmanı attığını ardından ecnebilere verilen imtiyazlardan kurtulduğunu sıranın medeniyet safhasına geldiğini belirterek sözlerine başlamıştır. Yeni Türk harfleriyle Türk milletinin fikren harekete geçerek ilim ve irfan yolunda önemli bir adım atacağını söylemiştir. Meclis'te milletvekillerinin konuşması bitmesi üzerine oylamaya geçilmiş ve TBMM'de gerçekleşen oylamada 1353 sayılı Türk Harfleri'nin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun kabul edilmiştir.²⁹

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne alfabe üzerine gerçekleşen tartışmalar modernleşme ve batılılaşma bakımından da önemlidir. Cumhuriyetin kültür devrimlerinin nihai amacı olarak ulusçuluk ile batılılaşma eksenini üzerinde mutlak birleşme, hedefi güdülmüştür. Cumhuriyet döneminin dil ve kültür politikaları bir yandan batılılaşmanın gereği olarak diğer bir yandan da ulusal birlik ve bütünlük kaygılarının etkisi altında şekillendiği görülmektedir.³⁰

Bu çalışma, dönemin en önemli kitle iletişim aracı ve Türk millî basınında önemli bir yere sahip olan Hâkimiyeti Milliye, İkdâm, Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde "*Harf İnkılabı*" ile ilgili çıkan haberlerin taranması ile sınırlıdır. Böylece Harf İnkılabı'nın gerçekleşme aşamaları basın üzerinden takip edilmiştir. Ayrıca bu sürece tanıklık eden ve bu gazetelerde köşe yazısı bulunan Yakup Kadri, Falih Rıfki, Yunus Nabi ve Mahmut Bey gibi dönemin etkin kalemelerinin yazıları da tespit edilmiştir. Bu yazarlar süreci yakından takip ettikleri gibi yazılarıyla süreci değerlendirmişlerdir. Yazarların ortak payda da birleştiği en önemli noktalardan diğeri ise Harf İnkılabı sayesinde Türk milletinin artık dilinin de bağımsız olacağı ve Türkçenin özüne dönerek duru ve akıcı bir dil olacağını ifade etmeleridir.

Ele alınan gazeteler, yeni Türk harflerini millete benimsetmekle kalmayıp öğretmek için adeta öğretmenlik görevini üstlenmiştir. Dönemin tüm gazetelerinde olduğu gibi bu gazeteler de maddi kayıp yaşama riskine karşın olumsuz bir tutum takınmamışlardır. Özellikle gazeteler Harf İnkılabı ile okuma

²⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt V, Devre III, Sene II, 1 Teşrinisani 1928.

²⁹ Resmi Gazete, 3 Kasım 1928.

³⁰ Aytül Tamer Torun, "Türk Ulusçuluğu ve Dil: Harf Devrimi Tartışmaları (1923-1928)", *Loji Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2018, s. 83.

yazmanın kolaylaşacağını herkesin okuma yazma öğreneceğini belirttikleri gibi Harf İnkılabını çağdaş medeniyete ya da batı uygarlığına girmenin en önemli unsuru olarak da görmüşlerdir. Araştırılan gazetelerin ve yazarların Harf İnkılabını desteklediği çok açık ve net bir şekilde görülmektedir. İlgili gazeteler, halkı hem yeni alfabeyle alıştırmayı amaç edinmişler hem de okurların görüşlerini alarak okurları bu sürece dâhil etmek istemişlerdir.³¹ Gazeteler, Türk alfabesinin öğrenilmesi için tüm Türkiye'nin seferber olduğunu, evlerde bile herkesin yoğun çalışma içinde olduğunu aktarmıştır. Adı geçen gazetelerin ve yazarların olumlu tutum takınmalarındaki diğer etkenler ise yazı işleri müdürlerinin ya da köşe yazıları yazan kişilerin genellikle milletvekili olması ve süreci siyasi olarak yakından takip etmelerinden de kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmış, veriler doküman analiz incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Veriler ilgili alan yazınlarından, arşiv vesikalarından, zabıt ceridelerinden, hatıratlardan ve süreli yayınlardan yararlanılarak elde edilmiştir. Sonuç olarak Harf İnkılabı'nın gerçekleşme aşamaları, topluma yansımaları, bürokrasinin tutumu Türk basınının bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Köşe Yazarlarının Harf İnkılabı ile İlgili Gazetelerde Çıkan Yazıları

Harf İnkılabı ile ilgili özellikle *Hâkimiyeti Milliye*, *Milliyet*, *İkdam* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde³² dönemin köşe yazarlarının yazıları ön plana çıkmaktadır. Hâkimiyeti Milliye'de Sürt Mebusu Mahmut Bey'in üç, Falih Rıfkı Bey'in üç, Yakup Kadri Bey'in dört, Ziyaettin Fahri Bey'in bir, Kazım Nami Bey'in bir köşe yazıları mevcuttur. *Milliyet* gazetesindeyse Hasan Cemil Bey'in bir, Falih Rıfkı Bey'in üç ve Yakup Kadri Bey'in dört köşe yazısı vardır. *İkdam* gazetesinde Ali Naci Bey'in, Ahmet Haşim Bey'in, A. Şeref Bey'in ve Celal Nuri Bey'in birer köşe yazısı bulunmaktadır. Son olarak Cumhuriyet gazetesinde ise Yunus Nabi ve M. Nermi Bey'in birer köşe yazısı mevcuttur.

Bu çalışmada, ilk olarak Falih Rıfkı Bey'in Harf İnkılabı ile ilgili yazıları incelenmiştir. Falih Rıfkı Bey'in *Milliyet* gazetesinde üç, *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinde üç olmak üzere konuyla ilgili toplamda altı köşe yazısı bulunmaktadır. Yazarın, *Milliyet* gazetesindeki ilk yazısı "Bahar" adlı başlığıyla okuyucusuyla buluşmuştur. Bu köşe yazısında Falih Rıfkı Bey, yeni harflerin Türk edebiyatı üzerine de etki edeceğini vurgulamış ve eski edebiyat terbiyesinin yok olacağını aktarmıştır. Yeni yazıyla birlikte, Türk insanının duygularının ve düşüncelerinin kalıpları içinde hapis kalmaktan kurtularak özgürleşeceğine değinmiştir. Ayrıca şürde aruz ölçüsünün ve etkisinin yok olacağını aktarmıştır.

³¹ Nuray Özdemir, "Yeni Türk Alfabesi'nin Kabulü Sonrasında Türkiye'de Gazete Promosyonları", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (CTAD), Sayı 28, Güz 2018, s. 135-162.

³² Çalışmada ele alınan gazeteler ve köşe yazılarındaki yazım hataları düzeltilerek verilmiştir.

Harf İnkılabı'nın öncelikli hedefinin ise “*kısa yazı, Türkçe yazı, düşüncen ne ise dürüst ve kuru yazı...*” şeklinde olması gerektiğini belirtmiştir.³³ Falih Rıfkı Bey'in ikinci yazısını “Kaç Gündür...” başlığıyla okuyucuya iletmıştır. Yazının içeriğinde, devlet matbaasının gece gündüz çalıştığı lakin milletin yeni alfabeyle bir an önce kavuşma isteğine yetişilemediği belirtilmiştir. Yazar, gazetelerde eski yazının yeni yazı yanında boynu bükük, sessiz sedasız kaldığı ve yeni yazının eski yazıyı silip süpürdüğü belirtilmiştir. Ayrıca yazar, yeni yazının gazetelerde gür ve coşkun olduğunu, yeni yazı sayesinde halkın gözündeki perdenin açıldığını ve Türk İnkılabı'nın tamamlandığını dile getirmiştir.³⁴ Falih Rıfkı Bey'in Harf İnkılabı ile ilgili bu gazetede üçüncü ve son yazısı ise “Tadilat” başlığıyla çıkmıştır. Falih Rıfkı Bey yazısında, Reisicumhur Mustafa Kemal Paşa'nın son seyahatlerine değinirken yeni yazının uygulanma aşamalarını Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat yakından gördüğünü ve incelediğini vurgulamıştır. Ayrıca yazar, yazısında yaşayan bir lisanın daima hareket halinde olduğuna ve yeni yazıyla birlikte Türk dilinin zincirlerini kıracağı vurgulanmıştır. Türkçenin her gün daha da sadeleşeceğini ve kuralların basitleşeceğini, böylece Türk dilinin kendi ahenk ve mizacına uymayan kurallardan kurtulacağı yazısında belirtmiştir.³⁵

Falih Rıfkı Bey'in *Hâkimiyeti Millîye*'de konuyla ilgili üç tane yazısı bulunmaktadır. Bu yazılardan ilki “Nereye Gidiyoruz” başlığıyla okuruyla buluşmuştur. Falih Rıfkı Bey, yeni yazıyla birlikte öz Türkçeye, saf ve tam Türkçeye gidildiğini yazarken öz Türkçenin otuz kırk sene önceki Arap, Acem kelimeleri gibi moda olacağını yazmıştır.³⁶ Falih Rıfkı Bey'in bu gazetede ikinci yazısı ise gazetenin gündelik adlı bölümünün altında “İki Safha” başlığıyla yer almıştır. Bu yazının içeriğinde hükümetin, Türk halkına okuma yazma öğretmek için geniş ve esaslı tedbirler aldığını aktarırken, yeni yazının sadece küçük yaşta nesli değil, tüm Türkiye nüfusunu ilgilendiren bir mesele olduğunu belirtmiştir. Yeni bir alfabe kabul etmenin çok esaslı bir inkılap olduğunu, böylesi zor bir inkılabı sadece Ankara hükümetinin yapabileceğini ve sadece Türk milletinin bunu başarabileceğini vurgulamıştır. Falih Bey, yeni alfabenin sağlam cumhuriyetin temelini oluşturacağını belirtmiştir.³⁷ Falih Rıfkı Bey'in üçüncü ve son yazısı ise “Ay Dönümü” adıyla okuruyla buluşmuştur. Yazının içeriğinde ise Harf İnkılabı'nın üzerinden daha bir ay geçmesine rağmen yeni Türk yazısının

³³ Falih Rıfkı, “Bahar...”, *Milliyet*, 22 Eylül 1928, s. 1.

³⁴ Falih Rıfkı, “Kaç Gündür”, *Milliyet*, 25 Ağustos 1928, s. 1.

³⁵ Falih Rıfkı, “Tadilat”, *Milliyet*, 25 Eylül 1928, s. 1.

³⁶ Falih Rıfkı Bey, “Nereye Gidiyoruz”, *Hâkimiyeti Millîye*, 28 Eylül 1928, s. 1.

³⁷ Falih Rıfkı, “İki Safha”, *Hâkimiyeti Millîye*, 2 Ekim 1928, s. 1.

hızlı bir şekilde öğrenildiği, hiçbir milletin bu kadar az zamanda bu kadar esaslı bir inkılap gerçekleştiremeyeceği vurgulanmıştır.³⁸

Yakup Kadri Bey'in Harf İnkılabı ile ilgili Milliyet gazetesinde dört köşe yazısı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, "Fasih Türkçe, Halis Türkçe" başlığıyla gazetede yer almıştır. Yazar yazısının içeriğinde, Dil Encümenliğinin yeni yazının imlasını İstanbul şivesine göre oluşturmaya karar verdiğini, ancak birkaç İstanbul şivesinin mevcut olmasının yanı sıra erkekten kadına hatta gençten ihtiyara değişen bir İstanbul şivesinin varlığından bahsetmiştir. Türkiye'de ne yazık ki bir kısım münevver ve edebi sınıfın, nesil ve yaş farklarına göre Arap yahut Frenkçeden alınmış kelimelerle konuştuğunu köşesinde vurgulanmıştır. Yazar yazısında ayrıca kitabi Türkçe'nin mevzu bahsi olmadığını, çünkü Türkçenin birtakım yabancı tesirleri altında kaldığını belirtirken, asıl Türkçenin ne medreseden ne de mektepten öğrenilemeyeceğini, anneden öğrenileceğini aktarmıştır. Türk kadınının Türkçenin en güzelini konuştuğunu bundan dolayı Dil Encümenliğinin bu duruma dikkat etmesi gerektiğini yazmıştır.³⁹ Yakup Kadri'nin ikinci yazısı "Lisanda Kapitülasyon" başlığıyla okuyucuyla buluşmuştur. Yazar, Harf İnkılabı'ndan önceki Türkçeyi Osmanlı İmparatorluğu'ndaki kapitülasyonlara benzetmiştir. Kapitülasyonlar sayesinde Osmanlı Devleti ecnebilere ayrıcalıklarla yaşamaya imkân sunduğu gibi Türk dili için de Arap ve Acem dilinin kullanımına izin verildiğini dile getirmiştir. Bu bağlamda yazar, Türkçedeki ecnebi imla ve kurallarını tamamıyla kaldırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bakış açısıyla, yeni Türk alfabesinin Lozan Antlaşması'na benzer bir antlaşmaya ihtiyaç duyduğunu, Türkçenin kendi bünyesindeki bütün ecnebi unsurları atacak gücünün olduğunu aktarmıştır.⁴⁰ Yakup Kadri'nin üçüncü köşe yazısı "Hız ve Acele" başlığıyla kaleme alınmıştır. Yakup Kadri Bey köşesinde bazı kişilerin Harf İnkılabı'nın gerçekleşme sürecini acele bulduklarını ancak bu sürecin normal ilerlediğini vurgulamıştır. Gazi Mustafa Kemal Paşa sayesinde kırk senedir okuma yazma bilmeyenlerin 40 gün içinde okuyup yazdığını, birtakım ulemanın keyfi yerine gelsin diye sürecin uzatılmaması gerektiğini aktarmıştır.⁴¹ Yakup Kadri'nin dördüncü ve son yazısı ise "Son Tadilat" adıyla gazetede yerini almıştır. Yazar, Türk gramerinde sadeliğe doğru bir adım atıldığı fakat bu sadeliğin çok ileri düzeyde olamayacağı vurgulanmıştır.⁴²

³⁸ Falih Rıfkı Bey, "Ay Dönümü", *Hâkimiyeti Milliye*, 7 Şubat 1929, s. 1.

³⁹ Yakup Kadri, "Fasih Türkçe, Halis Türkçe", *Milliyet*, 21 Eylül 1928, s. 1.

⁴⁰ Yakup Kadri, "Lisanda Kapitülasyon", *Milliyet*, 23 Eylül 1928, s. 1.

⁴¹ Yakup Kadri, "Hız ve Acele", *Milliyet*, 25 Eylül 1928, s. 1.

⁴² Yakup Kadri, "Son Tadilat", *Milliyet*, 27 Eylül 1928, s. 1.

Yakup Kadri Bey'in ayrıca *Hâkimiyeti Millîye*'de konuyla ilgili beş köşe yazısı bulunmaktadır. Yazılarında ilki "Her Kafadan Bir Ses" adıyla okuyucuyla buluşmuştur. Yazar, bu yazısının içeriğinde, Dil Encümenliğinin, bazı kesimlerden eleştiriler aldığı; bu eleştirilerin yeni yazıyı öğrenmeye başlayanları olumsuz etkileyebileceğini, bundan dolayı eleştirilerin dikkatli yapılmasının gerektiğini dile getirmiştir.⁴³ Yazarın ikinci yazısı "Hariçteki Tesirat" başlığıyla gazete yer almıştır. Yazar yazısında Harf İnkılabı'nın, Türk inkılapları arasında bir zirve olduğunu, yeni Türk alfabesiyle Türk milletinin hür ve müstakil Avrupa medeniyetine girdiğini, kendi ırkına kendi tarihine uygun bir yenilik yaptığını yazmıştır. Ayrıca Avrupa matbuatının Harf İnkılabı'na methiyeler dizdiğine değinmiştir.⁴⁴ Yazarın üçüncü yazısı ise gazetenin "Gündelik" adlı sütununda "Rönesans" başlığıyla okuruna ulaştığı görülmektedir. Yazar, Rönesans'ın da bir lisan hareketi ile başladığını yazarken dil inkılabıyla Türk milletinin aydınlanma çağına girdiğini yazmıştır.⁴⁵ Yazarın konuyla ilgili dördüncü yazısı ise gazetede "Aliye, Celile" adıyla okuruyla buluşmuştur. Yazar bu yazısında Dâhiliye Vekâletinin kendisine ne "*celile*" ne de "*aliye*" denilmesini istemediğini belirtirken artık memur sınıfının hür vatandaşlara yakışan bir vakarla başlarını kaldırıp doğrulmaya başladığını, Türkçenin yalnız sadeliğe değil demokratlığa doğru da yol aldığını yazmıştır.⁴⁶ Yazarın beşinci ve son yazısı ise "Halka Doğru" başlıklı yazısıdır. Yazar bu yazısında, yapılmakta olan dil islahatının aynı zamanda halka doğru bir hareket olduğunu, memleketin baştanbaşa neşeli bir derslane manzarasına büründüğünü, Türkçenin nihayet azat olduğunu, bir zamanlar Türk dilinin Arabî ve Farişî kelimelere maruz kaldığını, Türk dilindeki asıl gelişmesininse bu dillerin etkisinden kurtularak olacağını yazmıştır.⁴⁷

Çalışmada ele alınan yazarlardan biri de Sürt Mebusu Mahmut Bey'dir. Yazarın, *Hâkimiyeti Millîye*'deki köşe yazılarından ilki "İnkılabı İman" başlığıyla okuyucusuyla buluşmuştur. Yazar, köşe yazısında Sürt'te vatana ve inkılabı karşı çarpan yüreklerin İstanbul ve Ankara'dan farksız olmadığını vurgularken, halk tarafından Harf İnkılabı'na sıcak bakıldığını hatta Sürt Müftüsü'nün hocalar ve ihtiyarlar için bir kurs açmaya hazırlandığını yazmıştır.⁴⁸ Yazarın ikinci yazısı gazetede "Öz Dilimiz" başlığıyla yer almıştır. Yazar, Harf İnkılabı'nın asıl amacının ise Türk dilini Türk çocuklarına öğretmek gelecek nesillerimizi yabancı

⁴³ Kadri Yakup, "Her Kafadan Bir Ses", *Hâkimiyeti Millîye*, 29 Eylül 1928, s. 1.

⁴⁴ Kadri Yakup, "Hariçteki Tedrisat", *Hâkimiyeti Millîye*, 27 Eylül 1928, s. 1.

⁴⁵ Kadri Yakup, "Rönesans", *Hâkimiyeti Millîye*, 01 Ekim 1928, s. 1.

⁴⁶ Kadri Yakup, "Aliye, Celile", *Hâkimiyeti Millîye*, 04 Ekim 1928, s. 1.

⁴⁷ Kadri Yakup, "Halka Doğru", *Hâkimiyeti Millîye*, 07 Ekim 1928, s. 1.

⁴⁸ Mahmut Bey, "İnkılabı İman" *Hâkimiyeti Millîye*, 26 Eylül 1928, s. 1.

sözcüklerin etkisinden kurtarmak olduğunu aktarmıştır. Yazar birkaç yıl evvel yazılmış yazıları ne yazık ki bugünkü Türk çocuklarının okuyup anlayamadığını vurgulamıştır. Maalesef Türk dilinin yabancı dillerin hücumuna maruz kaldığı yazılırken İsmet Paşa'nın “*Türk dili, sınırı dört taraftan açık kalmış bir yurda benziyor!*” sözüne yer verilmiştir. Ayrıca, yazar Türk milletinin bilgi yolunda çok geri kaldığını belirtmiştir. Türkçede karşılığı olmayan Arap ve Acem sözcüklerini bir yana atmak gerektiğini vurgulamıştır. Yazar son olarak metninde, Cumhuriyet idaresinin temelini halkçılık olduğunu, bu bağlamda Türk dilini sadeleştirerek yazı dilini, halkın konuşma diline yaklaştırmak gerektiğini belirtmiştir.⁴⁹ Yazarın kaleme aldığı üçüncü yazısı, “Maarif Cephesinde” ilgili gazetede basıma çıkmıştır. Yazar, Başvekil İsmet Paşa'nın şu sözlerine yer vermiştir:⁵⁰

“Cumhuriyet evlatlarının vazifeleri bu vatanın cihan vatanın içinde, passız bir çelik, medeniyetin ümrani ve nimetleri ile bezenmiş bir bahçe, ilmin, fennin, kültürün yüksek mazhariyetlerine ermiş vatandaşlar yuvası olması için çalışmak, uğraşmak, mücadele etmektir. Bu uğurda hiçbir müşkül tanımıyoruz. Hele milleti cehaletten kurtarmak, Türk harfleri ile yeni bir nur ve kültür hayatına girmek azim ve kararında samimiyetimiz, sarplığımız, ısrarımız sarsılmaz bir haldedir.”

Yazar, “Dil Encümeninin Mesaisi Hakkında Tenkitlere Dair” başlıklı dördüncü yazısında Dil Encümenliği tarafından *Lugate Larousse Üniversal*'in tercümesinin yapılmasının bazı gazeteler tarafından eleştirildiğini, Dil Encümeninin asıl amacınınsa lisanımızda hangi kelimelerin kullanıldığını takip etmek olduğunu vurgulamıştır.⁵¹

Hâkimiyeti Millîye'de Harf İnkılabı ile ilgili Ziyaettin Fahri ve Kazım Nami Bey'lerin köşe yazıları mevcuttur. İlk olarak Ziyaettin Fahri Bey'in “Dilimiz İçin Düşünceler” başlıklı köşe yazısına yer verilmiştir. Bu yazının içeriğinde, medeniyetin mazisinin çok geride kaldığı, Türk dilinin Arap tesirinden kurtulduğu harf değişikliği sonucunda Dil Heyetinin önemli kararlar aldığını aktarmıştır.⁵² Gazetede ikinci yazıysa “İnkılap Tarihinde 1928 Yılı” adlı Kazım Nami Bey'e ait köşe yazısıdır. Yazar, 1928 yılının Türk inkılap tarihinin en önemli yılı olduğunu yazarken, bu inkılaplardan en harikasınınsa şüphesiz Harf İnkılabı olduğunu belirtmiştir. Yazar, yeni yazıyı henüz öğrenemeyenlerin olduğunu ayrıca gazetelerin bile henüz yeni harfleri düzgün bir şekilde kullanamadığından yakınmıştır. Yazarın yakındığı diğer bir konuya birçok

⁴⁹ Mahmut Bey, “Öz Dilimiz”, *Hâkimiyeti Millîye*, 24 Şubat 1929, s. 1.

⁵⁰ “Maarif Cephesinde”, *Hâkimiyeti Millîye*, 4 Şubat 1929, s. 1.

⁵¹ “Dil Encümeninin Mesaisi Hakkında Tenkitlere Dair”, *Hâkimiyeti Millîye*, 4 Şubat 1929, s. 1.

⁵² Ziyaettin Fahri, “Dilimiz İçin Düşünceler”, *Hâkimiyeti Millîye*, 5 Mart 1929, s. 2.

kişinin yeni harfleri yazmayı kolay, okumayı ise zor bulduğudur. Bununla birlikte Kazım Bey, harflerinin noksanlığına, acemiliğe, şaşkınlığa ve daha birçok şeye rağmen Türk matbaacılığının büyük bir gelişme gösterdiğini överek vurgulanmıştır. Yazar, yazı makinelerinin Avrupa'dan getirilmesi eleştirmiş ve bütün medeni ihtiyacın memleket dâhilinde giderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yazar köşe yazısını son olarak bu harflerin yeni bir saadet dünyasının anahtarı olduğunu yazarak bitirmiştir.⁵³

Harf İnkılabı ile ilgili taranan diğer bir gazete ise *İkdam*'dır. Gazetede ilk olarak Ali Naci Bey'in "Göreceksiniz, Neler Olacak!" ana başlığının altında Gazi Mustafa Kemal ve Başvekil İsmet Paşa'nın resimleriyle birlikte Harf İnkılabı'ndan bahsedilmiştir. Yazar, Başvekil İsmet Bey'in "*1 Kanunuevel 1928 büyük Türk milletinin yeni bir nur alemine girerken Türk gazetecilerinin bayraktarlığı kutlu olsun!*" sözleriyle başlayan köşe yazısında Harf İnkılabı sayesinde Türk milletinin ilmi medeniyete yürüdüğünü yazılmıştır. Bütün gazetelerin, kitapların yeni harflerle basılmasının yeni bir devrin habercisi olduğunu aktarmıştır.⁵⁴ Gazetede yazısı bulunan ikinci yazar ise Ahmet Haşim Bey'dir. Yazar, "Lisan İmarı" başlıklı yazısında yeni harflerin Türkçeye uygulanması sayesinde Türkçenin gayet sade ve medeni bir lisan olduğunu yazmıştır.⁵⁵ Gazetede üçüncü yazı ise A. Şeref Bey'in "Öğretecek Kimse Yok!" adlı köşe yazısıdır. Yazar, Türk köylüsünün Harf İnkılabı'na candan âşık olduğunu vurgularken Bursa'nın bazı yerlerinde yeni yazıyı öğretecek muallim olmadığı için burada yaşayanların yeni harfleri öğrenemediklerine değinmiştir.⁵⁶ Gazetede dördüncü ve son yazı ise Celal Nuri Bey, tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, "Harf İnkılabı" adlı köşe yazısında Türk harfleri kanunun uygulanmaya başladığını ve gazeteler sayesinde yeni harflere gözlerin alışacağını, vaktiyle hiç okuma yazma bilmeyenlerin okumayı kolayca öğreneceğini belirtmiştir. Yazar, bu süreçte gazetelerde ister istemez yazım hatalarının olabileceğini, bu hataların ise zamanla düzeleceğini aktarmıştır.⁵⁷

Cumhuriyet gazetesinde Harf İnkılabı ile ilgili gazetenin baş muhabiri Yunus Nadi Bey'in, "Yazı İnkılabı" adlı köşe yazısı bulunmaktadır. Yazar, milletin yeni bir alfabeğe geçerken birtakım zorluklar yaşamasının normal olduğunu aktarırken gazetelerin, devlet dairelerinin, sokak isimlerinin, dükkân tabelalarının kısacası her şeyin yeni harflerle yazıldığını vurgulamıştır. Yazar Harf İnkılabı'nın

⁵³ Nami Kazım, "İnkılap Tarihinde 1928 Yılı", *Hâkimiyeti Milliye*, 25 Ocak 1929, s. 1.

⁵⁴ Ali Naci, "Göreceksiniz, neler olacak!", *İkdam*, 1 Aralık 1928, s. 1,2.

⁵⁵ Ahmet Haşim, "Lisan İmarı", *İkdam*, 3 Aralık 1928, s. 1.

⁵⁶ A. Şeref, "Öğretecek kimse yok!", *İkdam*, 16 Aralık 1928, s. 2.

⁵⁷ Celal Nuri, "Harf İnkılabı", *İkdam*, 18 Aralık 1928, s. 1.

tamamlanması için uzun yıllar geçmesi gerektiğini; ayrıca yeni harflere birlikte hemen yeni bir kültüre geçmenin imkânsız olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, Harf İnkılabı ile birlikte gazetelerin çok büyük bir iş yaptığını ancak bunun kâfi olmadığını yazmıştır.⁵⁸ *Cumhuriyet* gazetesinde ayrıca M. Nermi Bey'in Harf İnkılabı ile ilgili "Türkçemiz ve İstilahlar" başlıklı yazısında bazı âlimlerin yeni Türk yazısından korktuğunu belirtmiştir. Hakiki âlimin, müspet ve objektif olması gerektiğini, öz Türkçeden uzaklaşmaması gerektiğini vurgulamıştır. Türk inkılabının ortaya attığı meselelerin taklit değil, kendi içtimai benliğimizden doğmuş meseleler olduğunu aktarmıştır. Harf İnkılabı neticesinde Türkçemizin en büyük manevi varlığına kavuştuğunu ve ayrıca Türk dilinin altın devrine girdiğini belirtmiştir.⁵⁹

Harf İnkılabı ile İlgili Gazetelerde Çıkan Haber ve Demeçler

İlk olarak *Cumhuriyet* gazetesine bakıldığında, bu gazetenin de Türkiye'deki tüm gazeteler gibi Arap harfleriyle basılırken 1928 yılı Ağustos ayından itibaren eski harfler ve yeni harfler gazetede birlikte basılmaya başladığı görülür. Gazete, 15 Kasım 1928 tarihli basımında tamamen yeni Türk harfleriyle basılacağını okuyucularına duyurmuştur.⁶⁰ *Cumhuriyet*, Harf İnkılabı ile ilgili yaşananları ve gündemi yakından takip etmiştir. Bu bağlamda, yeni harflerin çok kolay yazıldığını fakat yavaş okunduğunu yazmıştır. Bu yaşanan durumunsa doğal bir süreç olduğunu aktarmış; yeni harfleri öğrenmede doğal olarak birtakım acemiliklerin olabileceğini ve bu acemiliğinse yüksek sesle okuma alıştırmaları yapılarak giderilebileceği önerisinde bulunmuştur. Bu bakımdan yeni yazıyı okumanın önce yorucu olabileceği, ancak yüksek sesle okumanın daha öğretici olduğu ve bunun bir gün boyunca denenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca halkın büyük bir alaka ve merakla gazeteleri aldığı, bunun Harf İnkılabı'nın istikbali için oldukça hayırlı olduğu ve az zamanda en kalıcı zaferin kazanılacağı aktarılmıştır.⁶¹ Gazete, ayrıca yeni Türk harflerinin kolay okunup yazılması için "Mektepliler Sütunu" bölümünü oluşturarak okurlarına yeni harfleri tanıtmıştır. Gazete, "Eski Levhalar" başlıklı haberinde bazı dükkân isimlerinin hâlâ Osmanlıca yazıldığını ve Belediye Başkanlığının bu dükkân sahiplerine ceza yazabileceğini paylaşmıştır.⁶² Gazete, Harf İnkılabı'nın amacının milletin daha rahat okuma ve yazma öğrenmesi için yapıldığını; ancak bazı kişilerin bu süreçte gazetelere küstüğünü dile getirmiştir. Ayrıca gazete, "Atılan ok geri dönmediği gibi,

⁵⁸ Yunus Nadi, "Harf İnkılabı", *Cumhuriyet*, 4 Ağustos 1929, s. 1.

⁵⁹ M. Nermi, "Türkçemiz ve İstilahlar", *Cumhuriyet*, 1 Kânunusani 1929, s. 1.

⁶⁰ *Cumhuriyet*, 15 Kasım 1928, s. 1.

⁶¹ *Cumhuriyet*, 2 Ekim 1928, s. 1.

⁶² "Eski Levhalar", *Cumhuriyet*, 3 Ekim 1928, s. 2.

yapılan inkılaptan da geri dönülmez.” sözleriyle, Harf İnkılabı’nın ciddiyetini okuruna duyurmuştur.⁶³ Bunlara ek olarak, Harf İnkılabı’nı desteklemek ve Türk milletini bu sürece katmak için bir yazım yarışması dahi başlatmıştır.⁶⁴ Bu bakımdan yeni harflerle gazeteler basılırken yazım ve noktalama yanlışlarının olabileceğini; okuyucuların gazetecinin halinden anlaması gerektiğini belirtmiştir. Gazete, bu acemilik ve eksikliğin bir an evvel düzeltilmesi için bir yazım kılavuzunun gerekliliğinden bahsederken böyle bir sözlüğün henüz yarısının bile henüz tamamlanmadığını da vurgulamıştır. Gazetenin “Mukaddes Vazife” başlıklı yazısında Harf İnkılabı’nın başka zamanda ve mekânda örneğini arayıp bulmanın mümkün olmadığını ve Büyük Rus İmparatoru Petro’nun dahi, böyle bir şey başaramadığı aktarılmıştır. İnkılabı halkın büyük bir heyecanla kabullendiğini ve halkın gözdesi olan milletvekillerinin Harf İnkılabı’nı itiraz etmeden kabul ettiğini; dünyanın hiçbir yerinde böyle bir yenilik hareketinin olmadığını aktarmıştır. Gazete, Mustafa Kemal Paşa’nın bu süreci halk arasına girerek takip ettiğini de duyurmuştur.⁶⁵

Hâkimiyeti Milliye gazetesi de bu süreci yakından takip etmiştir. Gazete “Hız ve Acele” başlığında bazı kişilerin Harf İnkılabı’nın yapılışını acele bulduğunu, en az 15 senelik bir zamana ihtiyaç olduğunu yazmıştır; aksine, Türk inkılabının hızlı fakat aceleci olmadığını okuyucuya iletilmiştir.⁶⁶ Gazete, “Adresler” başlığı altındaysa yeni yazıyla eski usul mektup adresini yazmanın hem karışık olduğunu hem de postacıları yorduğunu ve yeni yazı ile adreslerin nasıl yazılması gerektiğini bir misalle izah etmiştir.⁶⁷ Ayrıca, yine aynı günkü sayısında gazete, Ankara’daki halka okuma yazma öğretmek için birtakım tedbirlerin alındığını; kahvehanelerin, salonların dershane olacağını ve bu dershanelerde vekillerin hocalık yapacağını okuyucuya iletmıştır.⁶⁸ Gazete, ana haber olarak “Halka Çabuk Okutmak İçin” adlı başlığının altında yeni harfleri halka en kısa zamanda öğretmek için Maarif Vekâletinin birtakım kararlar aldığını yazmıştır. Bu kararların bir maddesindeyse camiler, hükûmet salonları ve mekteplerde yeni harflerin öğretilbileceği belirtilmiştir. Mektep binası olmayan köylerdeyse talim heyetlerinin göndereceği muallimler tarafından ders verileceği yazılmıştır. Ayrıca, tiyatro, sinema ve kahvehane gibi umumi mahallelerde halka yeni

⁶³ “Küsmeye Çalış!”, *Cumhuriyet*, 4 Ekim 1928, s. 1.

⁶⁴ “İmla Müsabakası”, *Cumhuriyet*, 4 Ekim 1928, s. 2.

⁶⁵ “Mukaddes Vazife”, *Cumhuriyet*, 4 Teşrinisani 1928, s. 1.

⁶⁶ “Hız ve Acele”, *Hâkimiyeti Milliye*, 25 Eylül 1928, s. 1.

⁶⁷ “Adres”, *Hâkimiyeti Milliye*, 03 Ekim 1928, s. 1.

⁶⁸ “Bütün”, *Hâkimiyeti Milliye*, 07 Ekim 1928, s. 1.

harflerin anlatılacağı duyurulmuştur.⁶⁹ Gazete, “Bir Köylüden Gaziye Mektup” adlı haberde bir köyde yaşayan ve şimdiye kadar okuma yazma bilmeyen bir kişinin Gazi’ye yeni Türk yazısıyla kaleme aldığı, şükran ve ümit dolu mektubuna yer vermiştir.⁷⁰ Gazetenin “Kat’ı İntikal” başlıklı haberindeyse İstanbul’dan Ankara’ya gelen bir kişinin yeni yazı ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Haberde, Ankara’daki gazetelerin yeni harflerle basılmasından dolayı yeni alfabenin Ankara’da diğer illere göre daha hızlı bir şekilde öğrenildiği yazılmıştır. Yazar, özellikle İstanbul’da eski yazının kullanılmasının devam etmesinden dolayı yeni alfabenin geç öğrenildiğinden yakınmıştır. Ayrıca, 1 ay içinde bütün matbuatın yeni harflerle yazılacağı bildirilmiştir.⁶² Gazetenin “Daktilo” başlıklı yazısında, Arap harfleriyle yazılmış bir yazının nüshasının alınmasının çok zor olduğu, yeni yazının ise daktilo sayesinde daha kolay yazılacağı, böylece uzun süren yazım işleminin kısılacığı anlatılmıştır.⁷¹ “Yazı Makinaları” başlıklı haberdeyse yeni yazının resmen kabulüyle devlet dairelerine alınacak yazı makinalarının aynı cins olması gerektiği; bu işinse Maliye Vekâletine bırakıldığını aktarmıştır.⁷² “En Eski Türk Dili”, başlıklı yazıdaysa, Türk dilinin şahlandığı bu günlerde Türk dili için ölmeyen bir kitap yazan Kaşgarlı Mahmud’un anılması gerektiğini vurgulanmıştır. Bu bağlamda, Harf İnkılabı öncesinde Türk milletinin yıllardır göğsünde taşıdığı elmasları, incileri doğru dürüst göremediği ancak Harf İnkılabı ile birlikte Türklerin artık öz benliğini bulduğu belirtilmiştir.⁷³

Harf İnkılabı ile ilgili yazısı bulunan diğer gazete *İkdam* gazetesidir. Gazetenin yeni harflerle ilgili çıkan yazıları tarandığında “Karilerimize” adlı başlığın altında, *İkdam* gazetesinin bazı semtlerdeki okuyucularına biraz geç ulaştığı; bu gecikmenin nedeninin ise gazetenin yeni harflerle eskisinden daha güzel çıkmak arzusundan kaynaklandığı yazılmıştır. Matbaadan gazeteyi almaya gelen okuyucularına *İkdam* teşekkür ederken ister istemez yeni harflerle gazete çıkarmakta birtakım aksaklıklar yaşandığını ve bu durumun gece gündüz çalışılarak kısa bir sürede düzeltileceğini vurgulamıştır.⁷⁴ Gazete, ayrıca “Otomobil Plakaları” başlıklı haberindeyse yeni harf ve rakamlarla yazılacak olan plakaların bir ay sonra ikmal edilebileceğini aktarmıştır.⁷⁵ “Dikkat Dikkat”

⁶⁹ “Halka Çabuk Okutmak İçin”, *Hâkimiyeti Millîye*, 07 Ekim 1928, s. 1.

⁷⁰ “Bir Köylüden Gaziye Mektup”, *Hâkimiyeti Millîye*, 16 Ekim 1928, s. 1.

⁷¹ “Daktilo”, *Hâkimiyeti Millîye*, 18 Ekim 1928, s. 1.

⁷² “Yazı Makineleri”, *Hâkimiyeti Millîye*, 19 Kasım 1928, s. 1.

⁷³ “En Eski Türk Dili”, *Hâkimiyeti Millîye*, 27 Ocak 1929, s. 1.

⁷⁴ “Karilerimize”, *İkdam*, 2 Aralık 1928, s. 1.

⁷⁵ “Otomobil Plakaları”, *İkdam*, 4 Aralık 1928, s. 1.

başlıklı haberdeyse resmî ve hususi dairelerin, dükkânların üzerinde yeni ve millî harflerimizle yazılmış güzel zarif yazıların mevcut olduğunu, fakat dikkatsizlikten dolayı bazı yanlış yazıların göze çarptığını belirtmiş ve bu yazıların yazılmadan önce müsveddelerinin encümene gösterilmesini tavsiye etmiştir.⁷⁶ Gazetenin ertesi günkü basımında “Hâlâ Eski Rakamlar” başlığıyla çıkan yazıda, tramvay levhalarının millî harflerle yazıldığı halde arabaların üstünde hâlâ eski yazıların varlığına dikkat çekilmiştir.⁷⁷ Gazete, Sinop, Samsun ve Sivas’ta bütün levhaların yeni harflerle yazıldığını, İstanbul’daki binlerce levhayı Türk harfleriyle yazmak için neden beklediğini manşetten okuyucuya duyurmuştur.⁷⁸ Gazete, memleketin dört tarafına dağılan mebusların yeni harfleri öğretmek için büyük faaliyetler gösterdiğini belirtmiştir.⁷⁹ “Dikkatle Okuyunuz” başlığı altında memleketin her tarafında açılan kurslar sayesinde milletin basit bir şekilde yeni Türk harflerini öğrendiği yazılmıştır.⁸⁰ Gazete, Türk gazetelerinin, TBMM kararıyla yeni harflerle çıkacağını ilk sayfada manşet başlığı olarak vermiştir.⁸¹ Cumhurbaşkanlığı Orkestrası Şefi Zeki (Üngör) Bey’in yeni harfler için yaptığı marşa da yer vermiştir. Ayrıca, “Dikkatle Okuyunuz” başlığının altında, yeni harflerin ne kadar kolay olduğunu, hatta hiç okuyup yazma bilmeyenlerin bu sayede okuyup yazabildiğini ve Türk gazetelerinin Avrupa gazetelerinden daha güzel basıldığı vurgulanmıştır.⁸² Gazete, “Yeni Harflerle Mümarese” başlığı altında yeni harflerin memlekette uyandırdığı şevk ve hevesin coşkusundan bahsettiği gibi Türk milletinin asırlardır bu inkılabı beklediğini, çünkü hiçbir inkılabın hiçbir milleti bu kadar yakından alakadar etmediğini ve hiçbir milletin bu kadar candan bir hamleyle ilerlemeye atılmadığını yazmıştır. Bunun öncüsünün de Büyük Gazi Mustafa Kemal Paşa olduğu ve Arap harflerinin Türk diline uygun olmadığını da aktarmıştır.⁸³ “Bütün cihan, hayretle, bize bakıyor!” başlığı altında gazetede yeni Türk harflerinin yabancı milletler üzerindeki tesirini ve eski dünyada büyük Türk medeniyetinin temellerinin nasıl atıldığı anlatılmıştır. Harf İnkılabı’nı bizden örnek almak isteyen milletlerin olduğunu ve dünyanın Türk milletini seyrettiğini

⁷⁶ “Dikkat Dikkat”, *İkdam*, 9 Eylül 1928, s. 1.

⁷⁷ “Hala Eski Rakamlar”, *İkdam*, 10 Eylül 1928, s. 1.

⁷⁸ *İkdam*, 18 Eylül 1928, s. 1.

⁷⁹ “Türk Harflerinin Nuru, Arap Harflerinin Mumunu Söndürdü”, *İkdam*, 23 Eylül 1928, s. 1.

⁸⁰ “Dikkatle Okuyunuz”, *İkdam*, 25 Eylül 1928, s. 1.

⁸¹ *İkdam*, 27 Eylül 1928, s. 1.

⁸² “Dikkatle Okuyunuz”, *İkdam*, 29 Eylül 1928, s. 1.

⁸³ “Yeni Harflerle Mümarese”, *İkdam*, 30 Eylül 1928, s. 1.

ve bu inkılap sayesinde karanlıktan aydınlığa çıkılacağı vurgulanmıştır.⁸⁴ Gazete, “Bir Cetvel” başlıklı haberinde Latin harflerini kullanan milletleri yazmıştır. Latin harflerini henüz kabul etmeyenlerinse Asya devletleri olduğunu; bununla beraber Japonya’da Latin alfabesi lehinde büyük bir cereyan olduğu aktarmıştır. Avrupa kültürünü takip edenlerin Latin harflerine geçmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁸⁵ “3 ay sonra” başlığı altında gazete, 3 ay sonra gazetelerin yeni Türk harfleriyle çıkması için birtakım tedbirler aldığını bu durumun Arap harfleriyle dar çerçeve içinde bulunan matbuat için olumlu bir gelişme olduğu vurgulamıştır. Ayrıca, yeni harflerin Türk gazeteciliğine bir hamlede bir asır kazandıracığı okuyucuya belirtilmiştir.⁸⁶ Gazete, “Tecrübenin Neticesi” başlıklı haberinde, okuma ve yazmayı bilmeyen bir çilingircinin hikâyesini anlatmıştır. Çilingirin yazıyı öğrenirken hiç güçlük çekmediğini, çocukluğunda bu harfler olsaydı çilingir değil fabrikatör olacağını yazmıştır.⁸⁷ “Türkiye Yekpare Bir Mektep Oluyor” başlığı altında gazete yeni harflerin kabulü ile Maarif Vekâletinin yoğun bir hazırlık çalışmasına girdiğini, Türkiye seması altındaki vatanın, koca bir mektep olduğunu ve başmualliminin ise Reiscumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa olduğunu yazmıştır. Bu sayede, bütün milletin okuma yazma öğreneceği ve talebe olacağı aktarılmıştır.⁸⁸

Milliyet gazetesinin manşet başlığında Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın güzel Anadolu’yu köy köy dolaşarak Türk milletinin yeni harf seferberliğini denetlediğini ve Ankara’da Dil Encümeni azalarıyla görüşerek yeni dil bilgisi hakkında bilgi aldığını belirtmiştir. Haberin devamında Harf İnkılabı’nın Anadolu’da verdiği heyecandan bahseden gazete, köylerde çocukların ellerinde yeni alfabeleri sallayarak koşturduklarını ayrıca ihtiyaçların Türk harflerini öğrenmekten heyecan duyduklarını okuyucuya aktarmıştır. Türk milletinin okuyup yazmakta şimdiye kadar geri kalmasındaki kabahatin kendilerinde olmadığını ve bu inkılap sayesinde milletin önündeki engellerin kalktığını, bundan sonra her Türk’ün okuyarak irfan güneşinden hissesini alacağını belirtilmiştir.⁸⁹

Türkiye’deki tüm gazeteler 1928 yılı Ağustos ayından itibaren eski harfler ve yeni harfler gazetede birlikte basılmaya başlamıştır. Ayrıca, gazeteler yaşanan bu sürece yakından tanıklık ettikleri gibi yorumlar ve uyarılar yaparak yaşanan

⁸⁴ “Bütün Cihan, Hayretle Bize Bakıyor!”, *İkdam*, 2 Ekim 1928, s. 1.

⁸⁵ “Bir Cetvel”, *İkdam*, 4 Ekim 1928, s. 1.

⁸⁶ “3 Ay Sonra”, *İkdam*, 5 Ekim 1928, s. 1.

⁸⁷ “Tecrübenin Neticesi”, *İkdam*, 8 Ekim 1928, s. 1.

⁸⁸ “Türkiye Yekpare Bir Mektep Oluyor”, *İkdam*, 19 Ekim 1928, s. 1.

⁸⁹ “Reiscumhur Hazretleri Ankara’da”, *Milliyet*, 22 Eylül 1928, s. 1.

süreçte etkili olmuşlardır. Bu ortamda yeni harflere geçişi, seferberlik olarak tanımlayan dönemin gazetelerinin okurlarına Latin harflerini öğretme yarışına girdiği görülmektedir. Bu yarış gazeteler, Kıraat (okuma) köşeleri, mektepliler sütunu, memleketten haberlerle, görsel materyaller bölümlerini oluşturarak yoğun bir şekilde desteklemişlerdir. Dahası, bu dönüşüm esnasında basım ve harf yanlışlıkları yapabileceklerini kabul eden gazeteler, bu yanlışlıkları düzeltmek için yarışmalar bile düzenlemiştir. Dönemin gazeteleri, az da olsa bir takım olumsuzluklarla karşılaşmışlardır. Bunlardan en önemlilerinden biri, okur sayısındaki düşüş ve gazetelerin zamanında basılmaması olmuştur. Ancak dönemin gazeteleri, bu sürecin kısa bir zaman içinde geçeceğini de kabul ederek süreci kendilerine mal etmiş ve yeni harflere geçiş aşamasına destek vermişlerdir.

Harf İnkılabı ile İlgili Gazetelerde Siyasilerin Söylem ve Demeçleri

Harf İnkılabı ile ilgili olarak Gazi Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın, *İkdam* gazetesinde iki, *Cumhuriyet* gazetesinde bir demeci bulunmaktadır. Başbakan İsmet Paşa'nın, *Hâkimiyeti Millîye*'de bir, *İkdam* gazetesinde bir adet demecine yer verilmiştir. Maarif Vekili Necati Bey'in *Hâkimiyeti Millîye*'de bir adet demeci bulunmaktadır. TBMM Başkanı Kazım (Özalp) Paşa'nın *Cumhuriyet* gazetesinde bir adet demeci vardır. Son olarak, *Hâkimiyeti Millîye*'de İstanbul Darülfünun Emini Neşet Ömer Bey'in bir adet beyanatına yer verilmiştir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın *İkdam* gazetesinde yer alan beyanlarından ilki, Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nden dolayı kendisini tebrik edenlere verdiği cevaptır. Bu cevap yeni harflerle gazetede manşetten;

“Ne yazık ki bu büyük zaferin bütün, şerefli kahramanlarının isimleri birer birer tarihe geçmemiştir. Kimsenin, şerefini gasp etmeyelim; biz emirler verdik, harbi sevk ve idare ettik; fakat bu zaferin, şerefi vatani kurtarmak için ölüm ateşine atılmış ölümle pençeleşmiş olan kahramanlardır. Şan-ü şeref meydanında, şehit düşen vatan evladının isimleri bizce meçhul değildir. Onların çok güzel ve müşterek bir isimleri vardır: Türk Türk Türk...” şeklinde yer almıştır.⁹⁰ Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın gazetede ikinci demeci ise yeni harflerle, “En nihayet bir, iki sene içinde Türk heyeti ictimaiyesi yeni harfleri öğrenecektir.”

şeklinde yer almıştır.⁹¹

Cumhuriyet gazetesi ise manşetine Mustafa Kemal Paşa'nın alfabeyle ilgili sözlerini yeni harflerle okuruna taşımıştır: “*Büyük Gazi ayrılırken buyurmuşlar ki: Büyük milletimizin bir kat daha inkisâf ve teâlisini (yükselme) te'min edecek olan yazı inkılabının fiilen başlaması buradaki ikametim zamanına tesadüf etti. Bu, benim için*

⁹⁰ *İkdam*, 1-2 Eylül 1928, s. 1.

⁹¹ “Dikkatle Okuyunuz”, *İkdam*, 26 Eylül 1928, s. 1.

kıymetli bir hatıradır!"⁹² Gazetede, Mustafa Kemal Paşa'nın Harf İnkılabı ile ilgili nutkunu da okurlarıyla buluşturmuştur. Bu nutuk manşetten duyurulmuştur:⁹³

"Büyük Muvaffakiyetin Heyecanı

Türk harflerinin kabul ile hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına mühim bir vazife tevaccüh ediyor. Bu vazife milletimizin kâmilen okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfil hizmet ve yardım etmektedir. Hepimize hususi ve umumi hayatımızda rast geldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatandaşımıza öğretmek için tehâlük göstermeliyiz. Bu milletin asırlardan beri hallolunmayan bir ihtiyacı birkaç sene içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştırıran bir muvaffakiyet güneşidir. Hiçbir muvaffakiyetin hazlarıyla kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallimliğin vicdani hazz mevcudiyetimizi işba etmiştir."

İkdam gazetesinin ilk sayfasında yer alan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın sözü şöyledir: "*Vatandaşlar, yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz; bu harfleri bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz; bunu vatanperverlik ve milletperverlik vazîfesi biliniz.*"⁹⁴

TBMM Başkanı Kâzım (Özalp) Paşa'nın *Cumhuriyet* gazetesine verdiği demeç, "B.M.M. Reisi hazretleri Kâzım Paşa Hz. Türk dili gazetesine mühim beyanatta bulundular" başlığıyla yer almıştır. Kâzım (Özalp) Paşa ile ilgili yapılan bu haberin içeriğinde; yeni harflere değinilmiş, haf inkılabı sayesinde insanların okuma yazmayı çok daha kolay öğreneceğinden bahsedilmiş, köylülerin ve kasabalıların cehaletten kurtulmak için durmadan çalıştığını, okuyup yazmanın hayal değil, gerçek olacağı ifade edilmiştir.⁹⁵

Hâkimiyeti Milliye gazetesinde "Malatya Nutku" başlıklı haberde İsmet Paşa'nın sözlerine yer verilmiştir. Haberin içeriğinde, Büyük Türk milletinin okuyup yazma bilmeyen milletler arasından çıkması için Latin esaslı harflere geçildiği, Gazi'nin önderliğinde yapılan Harf İnkılabı sayesinde Türk milleti içinde herkesin okuyup yazma teşebbüsüne gireceği belirtilmiştir. Ayrıca haberde Türk'ün büyük rehberi olan Türk lisanının zincirlerini kırdığı aktarılmıştır.⁹⁶ *İkdam* gazetesinde ise Türk söz kitabı yapmak için 18 Ekim 1928 yılında Ankara'da büyük bir toplantı yapıldığı, bu toplantıya; Talim ve Terbiye Başkanı, Dil Heyeti üyeleri, Tedrisat Umum Müdürleri, Ankara Hukuk Fakültesi profesörleri, Ziraat Vekâleti Müsteşarı İhsan Abidin, Darülfünunu Emimi Neşet

⁹² *Cumhuriyet*, 15 Eylül 1928.

⁹³ *Cumhuriyet*, 4 Teşrinisani 1928, s. 4.

⁹⁴ *İkdam*, 20 Ağustos 1928, s. 1.

⁹⁵ *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1928.

⁹⁶ "Malatya Nutku", *Hâkimiyeti Milliye*, 18 Eylül 1928, s. 1.

Ömer, Fen Fakültesi Reisi Hüsnü Hamit, Edebiyat Fakültesi Reisi Fuat, Tıp Fakültesi Reisi Süreyya Ali, Hukuk Fakültesi Reisi Tahir Beylerle her fakülteden müderrisler ve Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü Namık İsmail ve Muallim Celal Esat Beyler iştirak ettiği yazılmıştır. Haberde, “Türk söz kitabı yapmak için dün şehrimizde büyük bir toplanma oldu. İsmet Paşa öz dilimizle bir nutuk söyledi” başlığıyla ana sayfadan toplantının açılış konuşmasını yapan İsmet Paşa’nın nutkuna şu şekildedir:⁹⁷

“Ünlü efendiler,

Türkçemizin söz kitabı bizim çok yüzlükten beri sezdiğimiz bir eksiktir. En nihayet bu eksik de tamamlanmak için Cumhuriyet yaşayışına kavuşmayı beklemiştir.

Acı ile anmalıyız ki, şimdiye kadar dilimiz sınırları açık bir yurt kalmıştır. İki yurdun içine girmek suçsuz bir dalgıç idi. Daha fena ve acıklı olan vatan çocuklarının bu dalmayı kendilerinin arayıp özlemesidir. Bir dilin sınırı söz kitabı ile çevrilip çerçevesizdir. Yüce toplanmanız dilimizin sınırını çizmek, onu zorlanmaktan korumak için kurulmuştur.

Toplanmamızın söyleşmesine başlamadan evvel size, öz olarak, isteklerimizin ana çizgilerini saymak isterim.

Türkçenin söz kitabı medenî bir milletin umumi yaşayışındaki bütün sözleri derlemekle kalmayacaktır. Asıl değerli olan nokta, ekim yaşayışının bütün isteklerini düzletip doyurmasıdır. Bunun içindir ki dil derneğimizin tutumu, pek doğru ve vuruşlu olarak, büyük bir erişkin dilin büyük bir, söz kitabındaki bütün sözleri, diyelim ki, bütün anlatışları Türkçeye geçirmek tutamını bulmağa yönelmiştir.

Bununla biz iki işlemeyi birden sağlamış oluyoruz. Birinci olarak daha ilk kurumda dilimizi engin bir düze genişletmiş, ikinci olarak medenî bütün anlatışlara tam denk gelecek sözleri dilimizde vurgulamış olacağız. Daima aynı anlatışa karşılık olacak sözler, önceden bize alışılmamış bir işletme verse de, pek az zaman sonra, tadımıza uygun, hele vurgulu olması ile yerinden oynamaz birer yüz alacaklardır.

Söz kitabı birleştirmesinde dil derneği ıstılah dediğimiz ayırım sözlerini iş edinenleri yardımı ile hem saygılı hem yakışık alır bir gidiş saydı. Düşünüşün vuruşlu olduğuna sarsı gösterilemez. Her yüce bilginin iş edinenleri kendi dileklerini dışardakilerden daha iyi sezebilirler, hele onların, bilgi benliklerinin ince duyguları, hem anlatışa hem söyleyişe, tatlı gelen, uyguyu daha iyi seçebilirler.

Biz iş edinenlerimizin öğretme yorgularını, kendi öz yaşayışlarının ve devlet düzenindeki duraklarının gereklerini tartabiliriz. Fakat dernekte çalışan her arkadaş aynı bulunumdadır. Dilimizin varlığını korumak sevgisi, işte yalnız bu işlettir ki, sınırlarımıza güç, çalışmamıza zevk verecektir.

⁹⁷ *Hâkimiyeti Millîye*, 18 Ekim 1928, s. 1.

Efendiler

Bundan sonra sizin bakışınızı pek değerli olan öbür noktaya çekmek isterim. Söz kitabının nihayet bir yılda bitirilmek gerektir, bu gerek üzerinde ne kadar kalınsam azdır. Türk dilinin sözlerine şimdiye kadar alışıldan başka biçimde yüz verirken, eğer anlatışları bir an evvel durgulamazsak dilimiz çok tehlikelere açık bırakılmış olacaktır. Yazılışı Türk harflerine uymayan birçok sözleri bırakmak eziminde kalan isteli, kendi ekimine ve tadına göre söz bulmağa ve ya yaratmaya hak kazanmış oluyor. İki bulunumun sürekliliği az zamanda dilimizi, eskisinden başka yönlerden, ayrıca dalış ve kaplayışa açık bırakmış olacaktır. Eski şark sözlerinin kaplayışından kurtulmadan, yeni garp sözlerinin düşüncesiz ve ölçsüz dalışına uğrayacağız. Bununla Türk dili Türk ekimlilerinin çevresinde, yabancı ağlar içinde boğulmuş, ötürüsü ile kısır kalmış, tohum beneklerine dönecektir. Bu yayışlarımla sakınılacak köşelere işaret koyduktan başka, kitabımıza çabuk varlık verilmesindeki değimi kabarıntı ile göstermiş oluyorum.

Şimdi yüksek toplanmanın söyleşmesini açacağım. Bir yıl içinde söz kitabımızı her halde varlayacak ölçüleri ve tutamları bulmak başlıca isteğimiz olacaktır.”

Hâkimiyeti Millîye gazetesi, “Maarifte” başlıklı haberinde Maarif Vekili Necati Bey’in nutkuna yer vermiştir. Demecin içeriğindeyse Maarif Vekâlet’inin geçen sene Sivas ve Ankara’da açtığı “İlk Tedrisat Müfettişleri” kursunda en iyi derece alanları Ankara’ya davet ettiği aktarılırken yeni Harf İnkılabı’nın en sessiz kahramanının ilk mektep muallimleri olduğu belirtilmiştir.⁹⁸ *Hâkimiyeti Millîye* gazetesinde “Türk Söz Kitabı” başlığı altında İstanbul Darülfünun Emîni Neşet Ömer Bey’in demeci yer almıştır. Bu beyanatın içeriğinde söz kitabının bir sene içinde tamamlanacağı söz kitabının hazırlanması için hukuk, edebiyat, tıp ve fen fakültelerinden beşer kişilik komisyon oluşturulduğu, sonucun Dil Encümenliğine gönderileceği aktarılmıştır. Bu çalışmanın amacıysa millî bir Türk söz kitabı oluşturulurken öz Türk dili kullanılacağı şeklinde yazılmıştır.⁹⁹

Basın, Mustafa Kemal Paşa ve siyasilerin demeçlerini ana sayfadan okurlarına iletmiş; böylece Türk milletine, siyasilerin ve ilgililerinin yeni Türk alfabesi hakkındaki düşüncelerini anlık olarak aktarmıştır. Mustafa Kemal Paşa’nın demeçlerinde, bu sürecin sadece Ankara ve İstanbul’dan yönetilmediği anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa, sürece tam anlamıyla dâhil olarak devlet erkânıyla yaptığı geziler ve Dil Encümeninden aldığı raporlarla süreci denetlemiştir. Siyasiler verdiği demeçlerde Harf İnkılabı ile hem Anadolu’nun

⁹⁸ “Maarifte”, *Hâkimiyeti Millîye*, 16 Ekim 1928, s. 1.

⁹⁹ “Türk Söz Kitabı”, *Hâkimiyeti Millîye*, 21 Şubat 1929, s. 1.

her yerinde kolayca okuma yazmayı öğreneceğini hem de ilim yolunda önemli bir adım atılacağını belirtmiştir.

Sonuç

Türkler Kök-Türk ve Uygur alfabelerinin yansıra çeşitli dönemlerde ve farklı bölgelerde değişik alfabeleri de kullanmışlardır. Türklerin İslam dinini kabul etmesiyle Arap alfabesi Türkler arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Ancak belli dönemlerde yukarıda da belirttiğimiz gibi bu alfabenin iyileştirilmesi ve değiştirilmesine yönelik tartışmalar yaşanmıştır. Osmanlı döneminde yaşanan bu tartışmalar ve öneriler Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam etmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın uzun süren bu tartışmalar sonucunda Dil Encümenliği ve Alfabe Komisyonu kurulmuştur. Bu bağlamda Latin esaslı harfler Türkçeye uygun hale getirilmiştir. Atatürk, ilk önce Sarayburnu'nda yaptığı toplantıda yeni Türk alfabesini davetlilere tanıtmıştır. Netice itibarı ile Türk Harfleri Kanunu'nu 1 Kasım 1928 yılında meclis tarafından kabul edilmiş ve 3 Kasım 1928 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Çalışmada adı geçen yazarlar Harf İnkılabını yakından takip etmiş ve desteklemişlerdir. Falih Rıfkı, Yakup Kadri, Siirt Mebusu Mahmut, Kazım Nami ve Yunus Nadi Bey'in en önemli özellikleri hem gazeteci hem yazar hem de milletvekili olmalarıdır. Bu bakımdan süreçte etkin rol oynamışlardır. Falih Rıfkı Bey, yeni Türk alfabesiyle Türk milletinin kendisini özgürce ifade edebileceğini ve Harf İnkılabı ile Türk inkılabının tamamlandığını yazmıştır. Yazar, yeni alfabeyle Türk dilinin öz Türkçeye ulaştığını ve yıllardır okuma yazma özlemi çeken herkesin kolayca okuma yazma öğrenebileceğini vurgulamıştır. Yazar, Harf İnkılabı sayesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin sağlam bir şekilde atıldığını dile getirmiştir. Süreci yakın bir şekilde takip eden Yakup Kadri Bey, Türk dilinin Türk dilinin yıllarca yabancı dillerin etkisi altında kaldığını vurgulamıştır. Yazar, Harf İnkılabı sayesinde Türk milletinin Avrupa medeniyetine dâhil olduğunu ve Türk milletinin aydınlanma çağına girdiğini yazmıştır. Siirt Mebusu Mahmut Bey, yeni Türk harfleriyle birlikte Türkçenin yabancı dillerinin etkisinden kurtularak bağımsız olduğunu ve Türkçenin sadeleşerek halkın konuşma diline yaklaşması gerektiğini aktarmıştır. Kazım Nami Bey, bu süreçte gazetelerin bile yeni yazıyı doğru dürüst yazmadığından yakınmıştır. Ayrıca yazar bu süreçte yazı makilerinin Avrupa'dan getirilmesinden rahatsız olmuş ve artık Türk milletinin ihtiyaçlarını kendi sınırları içinde karşılamasının gerektiğini belirtmiştir. Bu sözlere karşın Celal Nuri Bey, gazetelerin bu süreçte yazım hataları yapmasının normal olduğunu zamanla düzeleceğini belirtmiştir. Son olarak Yunus Nadi Bey, Harf İnkılabı ile Türk milletinin yeni bir kültüre girdiğini yazmıştır. Yazarlar açısından özetle Harf İnkılabı büyük bir destek almış ve yazarlar, sürece sadece yeni Türk alfabesi olarak bakmayıp, Avrupa medeniyetine giden bir yol olarak

değerlendirmişlerdir. Yazarlar, bu sürecin hem okuma ve yazmayı kolaylaştıracağı hem de yıllardır ilim ve irfan alanında geri kalmışlığın önüne geçileceğini belirtmişlerdir. Yazarlar, Harf İnkılabı sayesinde Türk millet arasındaki konuşma farklarının ortadan kalkarak milletin birbirine yakınlaşacağını dile getirmişlerdir. Bunun sonucu olarak Türkiye Cumhuriyeti'nde halkçılık ilkesinin güçlü ve kalıcı olacağını belirtmişlerdir.

Harf İnkılabı ile birlikte tüm Türkiye'de okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. Bu okuma-yazma seferberliği özellikle memleketin en uç yerine dahi ulaştırılmıştır. Bu bağlamda Harf İnkılabını en etkili ve yaygın bir hale getirmek için devletin basınla birlikte çalıştığı görülmektedir. Kuşkusuz bu dönemin en önemli kitle iletişim aracı olan gazeteler, yoğun ve etkili bir şekilde kullanılmıştır. İlk etapta gazeteler, Harf İnkılabı'nın sayfalarının bir bölümünü Latin harfleriyle basarak desteklemişlerdir. Ayrıca gazeteler, yeni harfleri medeniyet yolunda atılan en önemli adım olarak görmüşlerdir. Gazeteler, 1 Aralık 1928 tarihinde tam olarak yeni harflerle basılmaya başlamışlardır. Basın hayatında yaşanan tüm zorluklara rağmen bu tarih gazetelerde, bir dönüm noktası olarak görülmüş ve “*Türk matbuat hayatının mibenk taşı*” olarak belirtilmiştir. Bu süreçte yeni alfabeğe geçişin uzun bir süreye yayılması gerektiğini ileri sürenler de bulunmaktadır. Ancak Harf İnkılabı, Mustafa Kemal Paşa'nın ve Türk milletinin yoğun çabasıyla birkaç aylık süre içinde gerçekleştirilmiştir. Tespit ettiği eksikleri Dil Encümeni dâhil gerekli yetkililere ileterek düzeltilmesini ve değiştirilmesini sağlamıştır. Bu hızlı geçişte basının rolünün çok etkili olduğu görülmektedir. Kısaca yeni harflerin öğretilme süreci tam anlamıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde seferberlik halinde gerçekleşmiştir.

Özetle, Türkiye Cumhuriyeti, ulus devlet kimliğinin inşa etmesi sürecinde Türk basınına yanına alarak beraber çalıştığı görülmektedir. Gazetelerin Harf İnkılabı'na geçiş sürecinde takındığı tutumun devlet erkânının tutumuyla örtüşmektedir. Siyasal iktidarın gerçekleştiği Harf İnkılabı, basın tarafından yoğun bir şekilde destek görmüştür. Harf İnkılabı basın tarafından bir ihtiyaç olarak görülmüş ve böylece Türk milletinin yüzünün batıya döndüğü, bu sayede modern bir millet olunacağı basında işlenmiştir. Ayrıca Harf İnkılabı'nın sadece Türk milletinde değil, dışarıdaki Türkler ve diğer milletler tarafından da memnuniyetle karşılandığına vurgu yapan basın, dünyada böyle bir inkılap hareketinin eşinin ve benzerinin olmadığını yazmıştır.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

30.18.1.1/29.032. 20, 23.5.1928.

Resmî Yayınlar

(1928) *TBMM Zabıt Ceridesi* Cilt V, Devre III, Sene II, 1 Teşrinisani.

(1928) *Resmî Gazete*, 3 Kasım.

Kitaplar, Makaleler ve Tezler

(1327) *Ta'mim-i Maarif ve Islâb-ı Hurûf Cemiyeti'nin Nizâmnamesi*, Arşak Garoyan Matbaası, İstanbul.

(1997) *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III* Cilt I (1906-1938), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, s. 377-378.

ASLAN Taner (2008) İkinci Meşrutiyet Düşüncesinin Cumhuriyet'e Tesirleri, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos, Sayı 21, s. 345-377.

ATAY Falih Rıfkı (1980) *Çankaya*, Bates Yayınları, İstanbul.

AVCI Cemal (2013) Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri, *Akdeniz Üniversitesi Akdeniz İnsanı Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, s. 43-60.

CANPOLAT Mustafa (1991) Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi, *Harf Devrimi'nin 50.Yılı Sempozyumu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 49-60.

ÇELİK H. Seçkin (2018) Harf İnkılabı'ndan Önce Alfabe Tartışmalarından Üç Farklı Görüş, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, s. 17-40.

DOĞANER Yasemin (2009), Yeni Türk Harflerinin Türk Basınındaki Yankıları, *80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu*, Ed. Tülay ALİM BARAN, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 387-395.

ERAT Muhammet (2002), *Osmanlı'da Alfabe Tartışmaları. Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 15., Haz. Hasan Celal GÜZEL – Osman KARATAY, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 154-166.

ERGİN Osman (1977) *Türk Maarif Tarihi*, Cilt 5, Eser Matbaası, İstanbul.

ERGÜN Mustafa (1982) *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi.

ERTEM Rekin (1991) *Elişbe'den Alfabe'ye, Türkiye'de Harf ve Yazı Meselesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

KANSU M. Müfit (1986) *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

KILIÇ Fahri (2017) Yeni Türk Alfabesinin Yaygın Eğitim Yoluyla Öğretilmesi, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 61, s. 207-248.

----- (2020) Yeni Türk Alfabesinin Kabulünde Dil Heyetinin Yürüttüğü Çalışmalar, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Yıl 16, Sayı 32, s. 797-825.

- NERİMANOĞLU Kâmil Veli (2009) 1926-I. Bakû Türkoloji Kurultayı ve Atatürk'ün Harf Devrimi 80.Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 109-113.
- ÖMER Azmi (1928) *Harflerin Değişmesi Münasebetiyle Eski ve Yeni Harfler Hakkında Bazı Mütalaalar*, Ahmed İhsan Matbaası, İstanbul.
- ÖZDEMİR Nuray (2018) Yeni Türk Alfabeti'nin Kabulü Sonrasında Türkiye'de Gazete Promosyonları, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Yıl 14, Sayı 28, s. 135-162.
- SADOĞLU Hüseyin (2003) *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul.
- SARI Muhammed – GEDİK Hatice (2014) Türkiye'de Harf Devrimi Öncesinde Basına Yansıyan Görüşler, *Turkish Studies*, Ankara, Cilt 9, Sayı 7, s.485-505.
- SEYDİ Ali (1340) *Latin Hurûfu Lisanımızda Kabil-i Tatbik midir?*, İstanbul.
- ŞİMŞİR Bilal (1992) *Türk Yazı Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- TAMER TORUN Aytül (2018) Türk Ulusçuluğu ve Dil: Harf Devrimi Tartışmaları (1923-1928), *Loji Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 1, s. 45-86.
- TEKİN Talat (1997), *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*, Simurg Yayıncılık, Ankara.
- ÜLKÜTAŞIR M. Şakir (2000) *Atatürk ve Harf Devrimi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Sürelî Yayınlar

- (1923) Küsme Çalış!, *Cumhuriyet*, 4 Ekim, s. 1.
- (1928) İmla Müsabakası, *Cumhuriyet*, 4 Ekim, s. 2.
- (1928) Mukaddes Vazife, *Cumhuriyet*, 4 Teşrinisani, s. 1.
- (1928) *Cumhuriyet*, 15 Kasım, s. 1.
- (1928) *Cumhuriyet*, 2 Ekim, s. 1.
- (1928) Eski Levhalar, *Cumhuriyet*, 3 Ekim, s. 2.
- (1928) *Cumhuriyet*, 15 Eylül.
- (1928) *Cumhuriyet*, 4 Teşrinisani, s. 4.
- (1928) *Cumhuriyet*, 20 Ekim.
- (1929) Maarif Cephesinde, *Hâkimiyeti Millîye*, 4 Şubat, s. 1.
- (1929) Dil Encümeninin Mesaisi Hakkında Tenkitlere Dair", *Hâkimiyeti Millîye*, 4 Şubat, s. 1.
- (1928) Hız ve Acele, *Hâkimiyeti Millîye*, 25 Eylül, s. 1.
- (1928) Adres, *Hâkimiyeti Millîye*, 03 Ekim, s. 1.
- (1928) Bütün, *Hâkimiyeti Millîye*, 07 Ekim, s. 1.

- (1928) Halka abuk Okutmak İçin, *Hâkimiyeti Millîye*, 07 Ekim, s. 1.
- (1928) Bir Köylüden Gaziye Mektup, *Hâkimiyeti Millîye*, 16 Ekim, s. 1.
- (1928) Kat'ı Intikal, *Hâkimiyeti Millîye*, 16 Ekim, s. 1.
- (1928) Daktilo, *Hâkimiyeti Millîye*, 18 Ekim, s. 1.
- (1928) Yazı Makineleri, *Hâkimiyeti Millîye*, 19 Kasım, s. 1.
- (1929) En Eski Türk Dili, *Hâkimiyeti Millîye*, 27 Ocak, s. 1.
- (1928) Malatya Nutku, *Hâkimiyeti Millîye*, 18 Eylül, s. 1.
- (1928) *Hâkimiyeti Millîye*, 18 Ekim, s. 1.
- (1928) Maarifte, *Hâkimiyeti Millîye*, 16 Ekim, s. 1.
- (1929) Türk Söz Kitabı, *Hâkimiyeti Millîye*, 21 Şubat, s. 1.
- (1928) *İkdam*, 18 Eylül, s. 1.
- (1928) Türk Harflerinin Nuru, Arap Harflerinin Mumunu Söndürdü, *İkdam*, 23 Eylül, s. 1.
- (1928) Dikkatle Okuyunuz, *İkdam*, 25 Eylül, s. 1.
- (1928) *İkdam*, 27 Eylül, s. 1.
- (1928) Dikkatle Okuyunuz, *İkdam*, 29 Eylül, s. 1.
- (1928) Yeni Harflerle Mümarese, *İkdam*, 30 Eylül, s. 1.
- (1928) Bütün Cihan, Hayretle, Bize Bakıyor! , *İkdam*, 2 Ekim, s. 1.
- (1928) Bir Cetvel, *İkdam*, 4 Ekim, s. 1.
- (1928) 3 Ay Sonra, *İkdam*, 5 Ekim, s. 1.
- (1928) Tecrübenin Neticesi, *İkdam*, 8 Ekim, s. 1.
- (1928) Türkiye Yekpare Bir Mektep Oluyor, *İkdam*, 19 Ekim, s. 1.
- (1928) *İkdam*, 1-2 Eylül, s. 1.
- (1928) Dikkatle Okuyunuz, *İkdam*, 26 Eylül, s. 1.
- (1928) Reisicumhur Hazretleri Ankara'da, *Milliyet*, 22 Eylül, s. 1.
- A. Şeref (1928) Öğretecek Kimse Yok!, *İkdam*, 16 Aralık, s. 2.
- [ABALIOĞLU] Yunus Nadi (1929) Harf İnkılabı, *Cumhuriyet*, 4 Ağustos, s. 1.
- Ahmet Haşim (1928) Lisan İmarı, *İkdam*, 3 Aralık, s. 1.
- [KARACAN] Ali Naci (1928) Göreceksiniz, Neler Olacak!, *İkdam*, 1 Aralık, s. 1,2.
- [ATAY] Falih Rıfkı (1928) İki Safha, *Hâkimiyeti Millîye*, 2 Ekim, s. 1.
- (1928) Nereye Gidiyoruz, *Hâkimiyeti Millîye*, 28 Eylül, s. 1.
- (1928) Tadilat, *Milliyet*, 25 Eylül, s. 1.
- (1928) Bahar..., *Milliyet*, 22 Eylül, s. 1.

- (1928) Kaç Gündür, *Milliyet*, 25 Ağustos, s. 1.
- (1929) Ay Dönümü, *Hâkimiyeti Millîye*, 7 Şubat, s. 1.
- [DURU] Nami Kazım (1929) İnkılap Tarihinde 1928 Yılı, *Hâkimiyeti Millîye*, 25 Ocak, s. 1.
- [FINDIKOĞLU] Ziyaettin Fahri (1929) Dilimiz İçin Düşünceler, *Hâkimiyeti Millîye*, 5 Mart, s. 2.
- [İLERİ] Celal Nuri (1928) Harf İnkılabı, *İkdam*, 18 Aralık, s. 1.
- Mustafa Nermi (1929) Türkçemiz ve İstılahlar, *Cumhuriyet*, 1 Kânunusani, s.1.
- [KARAOSMANOĞLU] Yakup Kadri (1928) Her Kafadan Bir Ses, *Hâkimiyeti Millîye*, 29 Eylül, s. 1.
- (1928) Aliye, Celile, *Hâkimiyeti Millîye*, 04 Ekim, s. 1.
- (1928) Halka Doğru, *Hâkimiyeti Millîye*, 07 Ekim, s. 1.
- (1928) Rönesans, *Hâkimiyeti Millîye*, 01 Ekim, s. 1.
- (1928) Hariçteki Tesirat, *Hâkimiyeti Millîye*, 27 Eylül, s. 1.
- (1928) Son Tadilat, *Milliyet*, 27 Eylül, s. 1.
- (1928) Hız ve Acele, *Milliyet*, 25 Eylül, s. 1.
- (1928) Lisanda Kapitülasyon, *Milliyet*, 23 Eylül, s. 1.
- (1928) Fasih Türkçe, Halis Türkçe, *Milliyet*, 21 Eylül, s.1.
- [SOYDAN] Mahmut Bey (1928) İnkılabı İman, *Hâkimiyeti Millîye*, 26 Eylül, s.1
- (1929) Öz Dilimiz, *Hâkimiyeti Millîye*, 24 Şubat, s. 1.